

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีโจทย์การวิจัยรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร และมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง และ (2) เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ในบทนี้จะนำเสนอสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

ผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะมีทั้งที่เป็นคนพื้นเมืองและชนเผ่า ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุในพื้นที่กลับพบว่ามีปัญหาที่หลากหลาย ประกอบด้วย ปัญหาทางด้านความซึมเศร้า ปัญหาทางด้านสุขภาพที่มีผู้สูงอายุบางคนเป็นผู้ป่วยติดเตียง รวมทั้งการมีภาระที่ต้องรับผิดชอบ อาทิ เลี้ยงหลาน ทำงานวัยชราเนื่องจากขาดลูกหลานคอยดูแล และการออกกำลังกายที่เอื้อต่อสุขภาพของผู้สูงอายุบางคนที่ขาดการออกกำลังกาย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงความต้องการของผู้สูงอายุในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทั้งทางด้านสุขภาพ คือ ความต้องการในการได้รับการดูแลเอาใจใส่ทางด้านสุขภาพร่างกาย และจิตใจจากบุตรหลาน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ พบว่า การดำเนินกิจกรรมมีอย่างหลากหลาย ประกอบด้วย การจัดทำกองทุนของผู้สูงอายุ โดยมีลักษณะของการออมเงินเพื่อใช้ในการช่วยเหลือหรือทำกิจกรรมต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย กองทุนเพื่อนช่วยเพื่อน โดยการออมเงินคนละ 10 บาทต่อเดือน (ครั้ง) เพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุในพื้นที่ตามความเหมาะสม

ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นภายใต้รูปแบบของโรงเรียนผู้สูงอายุซึ่งได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนโดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะนั้น ได้มีการดำเนินการมาแล้ว 3 รุ่น (3 ปี) โดยจะดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุในพื้นที่เข้าร่วมโครงการและกิจกรรมตามเวลาที่คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุกำหนด ซึ่งผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือมีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นจะมีบริหารรับ-ส่ง ทั้งนี้ในประเด็นของการดำเนินกิจกรรมของการเรียนของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุร่องเคาะ จัดขึ้นในทุกวันพุธซึ่งมีการแบ่งกิจกรรมออกเป็นช่วงเช้าและกิจกรรมช่วงบ่าย มีการสลับหมุนเวียนตามความเหมาะสม เช่น การออกกำลังกายด้วยอุปกรณ์ การเรียนจักรสาน การเรียนนวดแผนไทย การเรียนฟ้อนเจิง และเรียนวิชาสุขศึกษา

ในส่วนขอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง จากการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอ

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง ซึ่งดำเนินการภายหลังจากที่ได้ศึกษาบริบท ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยใช้ฐานจากโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลร่องเคาะเป็นหลัก ซึ่งได้สะท้อนความต้องการในการดำเนินการ 3 ด้านคือ (1) ความต้องการด้านสุขภาพ เช่น เครื่องออกกำลังกาย (2) ความต้องการด้านรายได้และอาชีพ และ (3) ความต้องการด้านกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น การออกกำลังกาย ตามศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะและทีมวิจัยเพื่อร่วมกันดำเนินกิจกรรมในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นนำอยู่พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุร่องเคาะมีความเข้มแข็งในกิจกรรมของการนันทนาการ และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ด้วยการอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชน ผนวกกับการได้เรียนรู้จากวิทยากรที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุเหลือใช้

นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ โดยกระบวนการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุ ผู้บริหาร อปท. และทีมนักวิจัยจึงนำไปสู่การจัดกิจกรรมการประดิษฐ์เครื่องออกกำลังกายจากวัสดุและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 3 ฐานการเรียนรู้ประกอบด้วย (1) ฐานการเรียนรู้ไม้หนีบบริหารมือ (2) ฐานการเรียนรู้ยางรัดตรึงใจ และ (3) ฐานการเรียนรู้กะลาพาเพลิน โดยทั้ง 3 ฐานการเรียนรู้จะมีวิทยากรให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในพื้นที่สาธิตและบรรยายเชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งวัสดุที่ใช้ในการผลิตทุกชิ้น ทุกกระบวนการเน้นวัสดุที่สามารถหาได้จากชุมชน ผู้สูงอายุสามารถจัดหาหรือผลิตเองได้ ทุกกระบวนการ หรืออาจให้ลูก หลานช่วยเหลือในบางกระบวนการ รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้วัสดุอื่นๆ ที่ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาหรือต่อยอดเพื่อความเหมาะสมในอนาคต รูปแบบของการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุจะต้องดำเนินการตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการพัฒนาโจทย์วิจัย/โครงการ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้สะท้อนสภาพของปัญหา ความต้องการและการดำเนินกิจกรรมในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การเสนอโครงการวิจัย/โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ในรูปแบบดังกล่าวซึ่งเป็นรูปแบบที่นำเสนอทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสุขภาพเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการส่งเสริมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งมีหน่วยงานสถาบันการศึกษาเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมโยงเชิงกิจกรรมและบูรณาการหน่วยงานเพื่อร่วมขับเคลื่อนการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

การอภิปรายผล

จากการกำหนดโจทย์การวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำไปสู่การศึกษาวิจัยและดำเนินการหาข้อค้นพบเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยในการอภิปรายผลการวิจัยจึงขอเสนอแนะตามโจทย์การวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยรายข้อดังนี้

โจทย์วิจัย : รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบล ร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางเป็นอย่างไร

ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปางนั้นได้นำเสนอผู้แบบการส่งเสริมสุขภาพ โดยสามารถพิจารณา ใน 3 มิติคือ มิติของการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุแต่ละคนมีพฤติกรรมความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน มีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีกิจวัตรและสภาพร่างกายที่แตกต่างกัน ดังนั้น การส่งเสริมสุขภาพในมิติแรกคือผู้สูงอายุจะต้องดูแลตนเองโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองตามความเหมาะสม มิติที่ 2 คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของหน่วยงานทางด้านสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีพันธกิจทางด้าน คุณภาพชีวิต สุขภาวะของชุมชนและคนในชุมชน ดังนั้นในมิติที่ 2 จึงเป็นมิติของการดำเนินงานของ หน่วยงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ส่วนมิติที่ 3 คือการบูรณาการในการ ดำเนินการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุจากหน่วยงานต่างๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นแหล่งองค์ความรู้และข้อมูลต่างๆ จำนวนมาก โดยสามารถบูรณาการการทำงานร่วมกับองค์กรต่างๆ เพื่อการดูแลและส่งเสริมสุขภาพ ของผู้สูงอายุ ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเริ่มต้นการทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการองค์กร คือการวิเคราะห์ ปัญหาและความต้องการอันนำไปสู่การกำหนดประเด็นในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุเพื่อการ วางแผนและจัดทำโครงการ กิจกรรมหรือการวิจัยที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ และสามารถดำเนินการภายใต้บทบาท หน้าที่ของแต่ละหน่วยงานในรูปแบบเชิงบูรณาการ ประกอบ กับการให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรม การดำเนินกิจกรรมและการประเมินและ วางแผนเพื่อทำให้กิจกรรมเกิดประสิทธิผลสูงสุด เป็นไปในทิศทางเดียวกับจรรยา วังษ์พรหม, ศิริบุญ งามวุฒิเวศย์, นวลฉวี ประเสริฐสุข และนิรันดร์ งามวุฒิเวศย์ (2558) ที่ได้นำเสนอถึงรูปแบบกิจกรรมที่ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและภาคีเครือข่ายอันนำไปสู่การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุนั้นมีทั้ง ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานและองค์กรสนับสนุนจากภายนอก เช่นเดียวกับกฤติชัย แกมมาศ และสุ ภัชชา พันเลิศพาณิชย์ (2559) ที่ศึกษาแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ต.สันกลาง อ.พาน จ.เชียงราย โดยชี้ให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วม ของผู้สูงอายุที่ต้องกำหนดหรือระบุปัญหาให้ชัดเจนซึ่งผู้ที่สะท้อนปัญหาได้ดีที่สุดคือผู้สูงอายุ เอง ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาไปจนถึงการดำเนินกิจกรรมจะทำให้ ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วน ตำบลร่องเคาะ ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ผลการศึกษาซึ่งนำเสนอบริบทของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ ซึ่งมีการ ดำเนินชีวิตแบบชาวบ้านทั่วไป กล่าวคือ บางคนยังคงต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองอยู่ บางคนอยู่กับบ้านเพื่อเลี้ยงหลาน และบางคนเป็นผู้ป่วยที่ไม่สามารถทำงานได้ ส่วนการดูแลสุขภาพ ร่างกายของตนเองนั้น ผู้สูงอายุในพื้นที่มีการเรียนรู้ในการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองเป็นอย่างดี

โดยพิจารณาจากการนำเสนอของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลร่องเคาะ ที่นำเสนอข้อมูลการออกหน่วยให้บริการและการตอบรับการเข้าใช้บริการของผู้สูงอายุที่ต่างมีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตนเอง ประกอบกับการดำเนินกิจกรรมและโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบลร่องเคาะ ซึ่งดำเนินการมาแล้ว 3 ปี มีจำนวนผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างให้ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งสะท้อนการให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินการกระตุ้นและการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับจัวร์ตัน ดวงจันทร์, สถาพร แฉวจันทน์ และอัจฉรา สุขสำราญ (2559) ที่ศึกษาผลลัพธ์และแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนโดยพบว่ามีแนวทางในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนต้องมีการคำนึงถึงการสร้างความตระหนักรู้ด้วยตนเองของผู้สูงอายุ และการประสานงานแบบเป็นหนึ่งเดียวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เช่นเดียวกับเจริญชัย หมิ่นห่อ และสุพรรณิ พูลผล (2559) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้ดูแลในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุจังหวัดนครพนม โดยพบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุคือการสนับสนุนจากบุคคลภายนอกครอบครัว รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ นั้น จากการนำเสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมในบทที่ 4 โดยให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาทในการวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการ กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม การออกแบบกิจกรรม การดำเนินกิจกรรม รวมทั้งร่วมวิเคราะห์ผลการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การต่อยอดขยายผลของกิจกรรมได้ ซึ่งในส่วนของผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ ซึ่งได้ร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการอันนำไปสู่การกำหนดความต้องการในการส่งเสริมสุขภาพโดยให้เชื่อมโยงกับการตอบสนองทางด้านรายได้ อาชีพเสริมและการดูแลสุขภาพ อันนำไปสู่การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานการเรียนรู้ 3 ฐานซึ่งผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการคิดกิจกรรม การเป็นวิทยากรในการอบรม และการนำผลการอบรมไปใช้ในการขยายและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการสร้างรายได้เสริมและผลิตภัณฑ์นั้นสามารถใช้ในการออกกำลังกายด้วยตนเองได้อีกด้วย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการดำเนินกระบวนการตั้งแต่กระบวนการคิดและวิเคราะห์ความต้องการไปจนถึงการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเกวลี เครือจักร และสุนทร สุรัตน์ (2558) ที่ศึกษารูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุโดยกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายภาคประชาสังคม และชมรมผู้สูงอายุตำบลแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยได้นำเสนอว่า ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายใต้รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุนั้นท้ายที่สุดผู้สูงอายุจะเป็นผู้ตอบรับในการนำรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทไปปรับใช้ ซึ่งผู้สูงอายุจะเลือกรูปแบบที่มีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเลือกกำหนดพื้นที่เป้าหมายด้วยการเสนอความต้องการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปยังแหล่งทุนคือสำนักงานส่งเสริมสุขภาพ และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยมีการกำหนดประเด็น เป้าหมายเชิงพื้นที่ รวมทั้งมีระยะเวลาและงบประมาณที่จำกัด ดังนั้นผลการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลจึงจำกัดในพื้นที่และกรอบกระบวนการวิจัย ซึ่งในมุมมองของผลการวิจัยอาจจำกัดเฉพาะในพื้นที่เท่านั้นหากแต่ผู้วิจัยที่นำผลการวิจัยไปใช้อ้างอิงหรือขยายผลต่อสามารถดำเนินการได้ในประเด็นที่เทียบเคียงเชิงทฤษฎีและกระบวนการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุไปเป็นแนวทางในการนำเสนอโครงการ กิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่

2. ผู้บริหาร หรือคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถนำแนวทาง องค์ความรู้ในการกิจกรรมฐานการเรียนรู้ไปสู่การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไปได้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

การศึกษาวิจัยเพื่อต่อยอดสามารถนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุไปเทียบเคียงกับกลุ่มผู้สูงอายุอื่นๆได้ และนำเสนอผลการศึกษาหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ อันนำไปสู่องค์ความรู้ทางวิชาการต่อไปได้